

EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings

XI International Science Conference
«Quality management in education and
industry: experience, problems and prospects»

March 18-20, 2024

Florence, Italy

QUALITY MANAGEMENT IN EDUCATION AND INDUSTRY: EXPERIENCE, PROBLEMS AND PROSPECTS

Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference

Florence, Italy
(March 18-20, 2024)

UDC 01.1

ISBN – 9-789-40372-372-3

The XI International Scientific and Practical Conference "Quality management in education and industry: experience, problems and prospects", March 18-20, 2024, Florence, Italy. 356 p.

Text Copyright © 2024 by the European Conference (<https://eu-conf.com/>).

Illustrations © 2024 by the European Conference.

Cover design: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© Cover art: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Bekenova A., Igilik B. Creative art-industry in music: peculiarities of teaching in higher educational institutions. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. Florence, Italy. Pp. 20-25.

URL: <https://eu-conf.com/en/events/quality-management-in-education-and-industry-experience-problems-and-prospects/>

PSYCHOLOGY		
57.	Балинська М.В. КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ В ПРОЦЕСІ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ	280
58.	Вавринів О.С. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ	285
59.	Гуменюк О., Березинець Є. ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ ЯК ПРИЧИНА КОНФЛІКТІВ У МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИНАХ	289
60.	Комарніцька Л.М. ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПЕДАГОГА- ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	292
61.	Кравченко В.Ю. САМОВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	295
62.	Паламарчук А.І., Шутяк І.А. ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ І ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ПСИХІКИ ОСОБИСТОСТІ НА КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ЛЮДЬМИ	297
63.	Пагута Б.В., Пастрик Т.В. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ "ВТОМА ВІД СПІВЧУТТЯ" У КОНТЕКСТІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МЕДИЧНИХ СЕСТЕР	301
TECHNICAL SCIENCES		
64.	Nadjiyeva Almaz Arif PROBLEMS AND WAYS TO REDUCE CO2 CONCENTRATION IN ATMOSPHERE	306
65.	Palamarchuk T., Prokhorets L. THE INFLUENCE OF STRUCTURAL AND GEOLOGICAL FACTORS ON THE STRESS-STRAIN STATE OF A MASSIF OF STRONG ROCKS	310
66.	Артамонов Є.Б., Радченко К.М. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ АДАПТИВНИМ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ В ІНКЛЮЗИВНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ	314

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ В ПРОЦЕСІ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ

Балинська Марина В'ячеславівна,

викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Вивчення спілкування завжди привертало увагу дослідників, адже спілкування є важливим для всіх людей, незалежно від віку, статі та інших характеристик. Особливої уваги у дослідженні цього питання заслуговує аспект комунікативних бар'єрів, які можуть заважати нормальному спілкуванню [1, С.22]. Саме цій проблемі, а саме комунікативним бар'єрам у процесі міжособистісного спілкування, присвячена дана публікація.

Для розкриття даної проблеми необхідно розглянути актуальність та загально-психологічні особливості спілкування.

Спілкування у нашому житті займає дуже важливу роль. Ми народжуємось, дорослішаємо, розвиваємось та проживаємо в соціумі. Багато видів нашої діяльності пов'язані та відбуваються саме через спілкування та взаємодію один з одним. Людині важко розвиватися, працювати, самовдосконалюватися та загалом відчувати себе щасливою не контактуючи з іншими. Спілкування є однією з основних потреб людини, яка живе в суспільстві. Ця потреба може бути як духовною та особистісною, так і певною необхідністю взаємодії в процесі діяльності. Саме тому вивчення цієї теми є актуальним у будь-які часи та вікові періоди.

Необхідно відмітити, що спілкування – є соціальним явищем. Соціальна природа спілкування полягає в тому, що воно відбувається в середовищі людей, де суб'єктами спілкування є люди, які в свою чергу можуть виступати у ролі тих, хто є носіями та тими, хто передає соціальний досвід. Соціальний досвід спілкування передається через зміст інформації, через засоби спілкування, через різновиди спілкування, що суспільно вироблені у процесі історико-культурного розвитку [2]. Спілкування між людьми відбувається при передачі досвіду, знань, формуванні навичок та вмінь, координації та узгодженні спільних дій. А отже вивчення та дослідження процесу спілкування є важливим в процесі онтогенезу людини та розвитку суспільства, в якому воно відбувається та розвивається людина.

Виходячи з вище презентованого, мета зазначених тез полягає в теоретичному визначенні комунікативних бар'єрів у процесі міжособистісного спілкування.

Дослідженням проблеми спілкування займалися багато науковців, серед них такі, як: С. Дмитрієва, М. Козирєв, С. Максименко, В. Тюріна, Т. Яценко, та інші. В Україні протягом останніх років помітно зросли наукові пошуки, що

мають на меті дослідити психологічні засади формування комунікативної діяльності в умовах онтогенезу та дизонтогенезу (І. Брушневська, Н. Гончарук, В. Коваленко, І. Мартиненко, І. Марченко, І. Омельченко, О. Проскурняк, Ю. Рібцун та ін.). Саме поняття «спілкування» має різностороннє тлумачення. Низка науковців (Дж. Мід, В. Москаленко, Л. Савенкова) розглядає спілкування з точки зору процесу взаємодії людей, за якої відбувається обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації з метою встановлення взаємовідносин. Спілкування як кодування та декодування інформації, яке підпорядковане важливим психічним механізмам і закономірностям, було запропоновано Ч. Осгудом. Відповідно до ігрового підходу Е. Берна, спілкування розглядається як взаємодія, що відбувається в ігровій та неігровій формі. Спілкування трактують також як соціальний феномен, при якому спілкування виступає умовою будь-якої соціальної діяльності людини. В. Москаленко розглядає спілкування і як комунікативний вид діяльності, який проявляє практичну активність суб'єкта [3, С.373-375]. З точки зору філософії, зміст спілкування складають процеси обміну діяльністю, її продуктами, інформацією, досвідом та навичками [4, С.202]. Ми визначаємо спілкування як взаємодію двох (чи більше) людей, що направлена на координації їх зусиль з метою встановлення та налагодження стосунків і досягнення спільних результатів. Варто зазначити, що спілкування – це не просто діяльність, а взаємодія. Воно виникає й існує між учасниками, з яких кожен рівно являється носієм активності й може очікувати її від своїх партнерів [1].

Відмінною рисою спілкування, що відрізняє його від просто діяльності, є те, що в процесі спілкування кожен учасник є активним, тобто виступає як суб'єкт. Під активністю в спілкуванні розуміється те, що учасник спілкування так чи інакше впливає на свого партнера, а також у тому, що партнер сприймає його вплив і в залежності від цього змінює свою поведінку в процесі міжособистісного спілкування. Саме тому спілкування та діяльність є відносно самостійними сторонами єдиного процесу. Суттєва відмінність між ними полягає в тому, що в діяльності проявляються відносини у моделі «суб'єкт – об'єкт», а у спілкуванні – «суб'єкт – суб'єкт» [3, 5].

Комунікація між людьми має ряд особливостей:

– активність кожного суб'єкта спілкування у відносинах між двома індивідами. При цьому метою їх взаємодії є налагодження спільної діяльності. Під час обміну інформацією між людьми виокремлюється особлива роль інформації та її значення для кожного учасника спілкування. Важливо також те, що інформація не тільки приймається, а й усвідомлюється, осмислюється;

– учасники спілкування можуть впливати один на одного певною системою знаків. Тобто обмін інформацією передбачає певний вплив на поведінку партнера по спілкуванню. Комунікативний вплив у даному випадку має психологічний характер і може змінювати поведінку іншого, розширювати його знання та уявлення, формувати певні відношення, тощо;

– важливість наявності єдиної чи схожої системи кодифікації та декодифікації між комунікатором (тим, хто спрямовує інформацію) та реципієнтом (тим, хто приймає інформацію);

– у процесі міжособистісного спілкування можуть виникати комунікативні бар'єри [4, С.202].

У процесі комунікації можуть виникнути певні перепони, які мають різну природу походження та характер прояву. Загалом комунікативним бар'єром є все те, що перешкоджає і не дозволяє відбутися ефективній комунікативній дії [2]. Труднощі, з якими людина зустрічається в спілкуванні є однією із складних проблем психології. Проблема труднощів, або «бар'єрів» спілкування, як об'єкт спеціального дослідження досліджується з середини ХХ століття (М. Андерсен, Д. Каті, О. Коломенський, Р. Лассвелл, Л. Лі, та інші). Класифікацію психологічних та комунікативних бар'єрів проводили Г. Гібш, М. Форверг; причини їх виникнення були об'єктом дослідження науковців (А. Аронсон, В. Бенніс, Г. Гібш, К. Роджерс, М. Форверг, Г. Шепард, та ін.) [6, С.50-51]. У сучасній науковій діяльності психологічні особливості розвитку комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні досліджували С. Дмитрієва, О. Іванова, М. Козирєв, Н. Сопілко, А. Філімончук, Г. Щілінська та інші. Про труднощі у процесі спілкування свідчать роботи таких психологів, як: І. Баранець, І. Брушневська, В. Кондратенко, С. Конопляста, І. Мартиненко, І. Марченко, Н. Пахомова, Ю. Рібцун, В. Тищенко, М. Шеремет та інші.

У загальному ключі стан труднощів у спілкуванні – це стан, що суб'єктивно переживається людиною, певні «збої» в реалізації запланованого спілкування внаслідок неприйняття партнера спілкування, його дії, нерозуміння тексту (повідомлення), нерозуміння партнера, зміни комунікативної ситуації, або власного психологічного стану [1].

Труднощі можуть проявлятися у вигляді зупинки, переривання діяльності, процесу спілкування, неможливості продовжувати його. Необхідно відмітити, що вони мають декілька функцій. Позитивна функція полягає у: а) залученні уваги партнера по спілкуванню; б) активізації діяльності при аналізі і подоланні труднощів, формуванні досвіду та має стимулююче, або мобілізуюче значення.

В той же час необхідно відмітити і негативну функцію труднощів, що має два значення: а) стримуюче (коли подолання труднощів є неможливим, або немає умов для цього); б) деструктивне, руйнівне (труднощі призводять до припинення або зупинки діяльності, виходу з процесу спілкування) [1].

Труднощі в комунікації можуть бути викликані цілою низкою чинників, що мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Серед них можна виділити такі, як: довкілля, технічні та людські чинники.

Комунікативні бар'єри також можна умовно розділити на труднощі соціального і психологічного характеру. Бар'єри можуть виникати через відсутність розуміння: (різна мова, соціально-психологічні відмінності між партнерами по спілкуванню тощо). Проте бар'єри комунікації можуть мати і психологічний характер. Вони можуть з'являтися через індивідуальні

психологічні особливості осіб, які спілкуються, або сформованих специфічних психологічних відношень до партнера: недовіри, неприязні, тощо [4, С.203].

Отже, підходів до класифікації комунікативних бар'єрів є багато. Наприклад, Л. Орбан-Лембрик визначає фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний, смисловий бар'єри. Фонетичний бар'єр є перешкодою, що виникає внаслідок особливостей мови того, хто говорить. Прикладом може бути різна мова, якою спілкуються люди, використання діалектів, наявність дефектів мови та дикції, пошкоджена граматична структура мовлення. Особливість семантичного бар'єру проявляється у різниці систем значень (тезаурусів, поняттєво-категорійного апарату мови з відповідною смисловою інформацією). Природою смислового бар'єру є непорозумінні між людьми, внаслідок відмінного значення, суб'єктивного змісту слів у контексті чи конкретній ситуації спілкування. Адже слово у різних ситуаціях може мати різний зміст, що є індивідуально сформованим у свідомості того, хто говорить, і може бути незрозумілим слухачу. Це може бути спричинено різним змістом висловлювань, різними поглядами, цінностями, знаннями та життєвим досвідом. Стилiстичний бар'єр виникає в ситуації невідповідності стилю мови та ситуації спілкування або стилю мови та психологічного стану партнерів по спілкуванню. Змістом логічного бар'єру є неадекватне розуміння інформації, внаслідок особливостей мислення партнерів по спілкуванню [7, С. 273-275].

Умовно виділяємо наступні групи комунікативних бар'єрів:

– Соціально-культурні бар'єри (наприклад, етичні чи етнічні) полягають у труднощах, що пов'язані з різними нормами, цінностями, наявними стереотипами чи установками, що у свою чергу сформувалися в певних умовах розвитку людини;

– Статусно-рольові бар'єри (бар'єр-авторитету, бар'єр-статусу) продиктовані позиціями в спільноті (сім'ї, організації тощо), статусом чи роллю;

– Психологічні бар'єри (індивідуальні психологічні особливості та бар'єри особистісних відносин) пов'язані з індивідуальними особливостями особистості та прийняттям або неприйняттям партнерами спілкування один одного. Психологічні бар'єри в спілкуванні часто є непомітними і завжди є суб'єктивними, часто вони не відчуються самою людиною, але можуть сприймаються оточуючими.

– Бар'єри розуміння (так звані мовні бар'єри) [8].

Виходячи із вищезазначеного, можемо зробити висновок про те, що спілкування – є важливим процесом в житті кожної людини. Багато видів діяльності пов'язані та відбуваються саме через спілкування та взаємодію один з одним. Спілкування є однією з основних потреб людини. Вивчення та дослідження процесу спілкування є важливим в процесі онтогенезу людини та розвитку суспільства, в якому розвивається людина. Поняття «спілкування» має різностороннє тлумачення. Одним із підходів є розглядання спілкування як комунікативний вид діяльності, який проявляє практичну активність суб'єкта.

В процесі спілкування можуть виникнути різні труднощі, які мають різну природу та характер вияву. Аналізуючи різні підходи дослідників, ми розуміємо

під комунікативними бар'єрами труднощі та перешкоди, що стають на шляху адекватного передавання інформації між партнерами, та ускладнюють процес спілкування. Реалізації запланованого спілкування може завадити неприйняття партнера зі спілкування, його дій, нерозуміння змісту повідомлення, нерозуміння партнера, комунікативної ситуації, власний психологічний стан. Комунікативні бар'єри у спілкуванні є дуже різноманітними і зумовлені неоднаковими чинниками. Тому для їх подолання та налагодження успішного спілкування та взаємодії дуже важливо зрозуміти їх походження, причини і характер вияву. Умови політичної та економічної нестабільності можуть стати чинниками, що сприяють виникненню та посилюють комунікативні бар'єри. Перспективи майбутніх наукових студій будуть мати стосунок до розкриття психологічних особливостей розвитку комунікативної діяльності та комунікативних бар'єрів у підлітковому віці.

Список літератури:

1. Балинська М. В., Іванова О. Ф. Емоційні бар'єри та емпатія в процесі міжособистісного спілкування підлітків з різного соціального оточення. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 1110 серія «Психологія»*. 2014. Вип. 55. С. 22 – 26.
2. Дмитрієва С. М. Психологічні особливості комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні. *Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. Саух І. В. С. 247–250.*
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. Вид. 2-ге, виправ. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Козирєв М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2014. Вип. 1. С. 201–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_1_24
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 272 с.
6. Щілінська Г. В. Комунікативні бар'єри у процесі міжкультурної взаємодії студентів та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2015. Вип. 18. С. 50–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2015_18_8
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 448 с.
8. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.